

Πηγές πληροφόρησης:

Πρωτογενείς

Δευτερογενείς

Τριτογενείς

Οι πηγές πληροφόρησης ανάλογα με το επίπεδο εμπάθυνας και το βαθμό επεξεργασίας του περιεχομένου τους, διακρίνονται σε τρεις κύριες κατηγορίες (Μπώκος, 2001):

Πρωτογενείς, Δευτερογενείς και Τριτογενείς

Πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης (primary sources) θεωρούνται τα πρωτότυπα δημοσιεύματα που περιγράφουν γεγονότα ή αναφέρουν τα αποτελέσματα μιας έρευνας. Παρέχουν πρωτογενή πληροφόρηση που το περιεχόμενο της βασίζεται αποκλειστικά στο συγγραφέα και τα στοιχεία της δεν έχουν υποστεί επεξεργασία ή αξιολόγηση. Οι πρωτογενείς πηγές αποτελούν πρωτότυπο υλικό που έχει δημιουργηθεί την περίοδο που έχει εκδηλωθεί ένα γεγονός και δεν έχουν φιλτραρισθεί μέσω της αξιολόγησης ή της ανάλυσης. Τέτοιες πηγές μπορούν να περιλαμβάνουν εκθέσεις δημιουργικών ιδεών, πρωτότυπα γεγονότα, δημοσιεύσεις αποτελεσμάτων εμπειρικών παρατηρήσεων και μελετών, καθώς και οποιοδήποτε αντικείμενο που μπορεί να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω έρευνα και μελέτη.

Πιο αναλυτικά, σε αυτή την κατηγορία των πηγών συγκαταλέγονται:

- **Βιβλία, περιοδικά ποικίλης ύλης, εφημερίδες:** έργα που έχουν γραφτεί ταυτόχρονα με ένα γεγονός μπορεί να αποτελέσουν σημαντική πρωτογενή πηγή. Συνήθως, αυτά τα έργα αντιπροσωπεύουν τα γεγονότα στα οποία οι συγγραφείς συμμετείχαν ή ήταν παρατηρητές. Ωστόσο, έργα που δημοσιεύτηκαν την ίδια περίοδο με το γεγονός μπορεί να μην αναφέρονται άμεσα στο γεγονός που ερευνάται αλλά μπορεί να είναι βασική πρωτογενής πηγή πληροφόρησης σχετικά με το ευρύτερο περιβάλλον που επικρατούσε κατά την περίοδο εκδήλωσης του γεγονότος.
- **Αυτοβιογραφίες και απομνημονεύματα:** αυτό το είδος πρωτογενούς πηγής βασίζεται πάνω στα προσωπικά βιώματα του συγγραφέα και παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τις απόψεις και τις εμπειρίες του. Βέβαια, θα πρέπει να έχει κανείς υπόψη ότι λόγω του γεγονότος ότι συνήθως γράφονται αρκετά χρόνια μετά από την εκδήλωση των γεγονότων που περιγράφουν μπορεί να περιέχουν λανθασμένες ή φανταστικές αναμνήσεις.

- **Ημερολόγια και επιστημονικά περιοδικά:** οποιοδήποτε έργο στο οποίο ο συγγραφέας αποκαλύπτει τη γνώση του ή τις σκέψεις του πάνω σε κάποια γεγονότα στα οποία συμμετείχε ή ήταν παρατηρητής μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές πρωτογενείς πηγές. Εδώ, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στην πιθανότητα ο συγγραφέας να έχει κάποιο προσωπικό όφελος και να παρουσιάζει τα γεγονότα από τη δική του σκοπιά και όχι αντικειμενικά.
- **Αρχειακό υλικό και χειρόγραφα:** τα εσωτερικά έγγραφα ενός οργανισμού, τα σημειώματα, οι εκθέσεις των επιτροπών, τα πρακτικά και η αλληλογραφία παρέχουν πληροφορίες για τον ίδιο τον οργανισμό. Παράλληλα, τα εξωτερικά έγγραφα ενός οργανισμού, τα πιστοποιητικά, οι άδειες, τα συμβόλαια κ.α. παρέχουν πληροφορίες για τον οργανισμό και στις σχέσεις του με άλλους φορείς (ιδιωτικούς ή δημόσιους). Όλα αυτά μπορεί να είναι σημαντική πρωτογενής πηγή πληροφόρησης.
- **Κυβερνητικά έγγραφα:** οι κυβερνητικοί φορείς και οργανισμοί (εθνικοί/διεθνείς) παράγουν μεγάλο αριθμό πληροφοριών που θεωρούνται πρωτογενείς πηγές.
- **Φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, ταινίες, ντοκιμαντέρ, ηχογραφήσεις:** Καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις όλων των ειδών που αποκαλύπτουν πληροφορία για τα γεγονότα που αναπαριστούν και το περιβάλλον στο οποίο η αναπαράσταση δημιουργήθηκε αποτελούν είδος πρωτογενούς πηγής.
- **Έρευνες, ψηφοφορίες, στατιστικές:** οι έρευνες και οι ψηφοφορίες αποτελούν πηγές πληροφόρησης που περιγράφουν τις δραστηριότητες και τις αντιλήψεις της ομάδας που μελετάται. Τα εμπειρικά αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτά είναι σημαντικές πρωτογενείς πηγές.

Παραδείγματα: Μονογραφίες-Βιβλία, Διαλέξεις ενός καθηγητή, Μεταπτυχιακές εργασίες/Διδακτορικές διατριβές, Συνέντευξη ενός επιστήμονα σε περιοδικό/εφημερίδα, Αυτοβιογραφία ενός πεζογράφου, Άρθρο περιοδικού (όταν περιλαμβάνει μια πρωτότυπη θεωρία ή ανακάλυψη)

Δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης (secondary sources)

θεωρούνται τα δημοσιεύματα που βασίζονται στα επεξεργασμένα αποτελέσματα πρωτογενών δημοσιευμάτων και τα οποία έχουν με κάποιο τρόπο έχουν δεχτεί επεξεργασία ή έχουν τροποποιηθεί. Οι δευτερογενείς πηγές αναλύουν, κάνουν κριτική ή επαναδιατυπώνουν πληροφορίες από τις πρωτογενείς πηγές ή άλλες δευτερογενείς πηγές. Ακόμα και οι πηγές που παρουσιάζουν καταστάσεις και περιγράφουν γεγονότα που δεν βασίζονται σε προσωπική παρατήρηση και συμμετοχή του συγγραφέα θεωρούνται δευτερογενείς πηγές. Οι δευτερογενείς πηγές δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να επεκτείνει την έρευνά του και σε άλλα ερευνητικά πεδία σχετικά με το θέμα του.

Πιο αναλυτικά, σε αυτή την κατηγορία των πηγών συγκαταλέγονται:

- **Εκπαιδευτικά εγχειρίδια:** παρέχουν σε βάθος ανάλυση γεγονότων και θεωριών και αποτελούν καλή πηγή για την εύρεση βιβλιογραφικών παραπομπών.

- **Επιστημονικά περιοδικά και παρουσιάσεις σε συνέδρια:** παρέχουν ανάλυση σε ένα συγκεκριμένο θέμα που απασχολεί την επιστημονική κοινότητα και αποτελεί βασική πηγή για την δημιουργία παραπομπών και την ανάλυση των δεδομένων.
- **Περιοδικά ποικίλης ύλης:** παρέχουν πληροφόρηση πάνω στην επικρατούσα κουλτούρα και σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος.
- **Άρθρα εφημερίδας:** παρέχουν συνοπτική περιγραφή των πρόσφατων γεγονότων και των πολιτισμικών φαινομένων. Περιλαμβάνουν τεκμηριωμένες πληροφορίες και αποτελούν πρωταρχική πηγή πληροφοριών για την κοινωνία. Παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις τοπικές εκδηλώσεις. Όταν, περιέχουν άρθρα για γεγονότα παλαιότερων ετών θεωρούνται δευτερογενείς πηγές.
- **Διαδίκτυο:** συνήθως οι πληροφορίες που παρέχονται στις διάφορες ιστοσελίδες παραπέμπουν σε άλλα σημεία του παγκόσμιου ιστού. Αυτές θεωρούνται δευτερογενείς πηγές. Όταν αναφέρονται σε πρωτότυπες ιδέες και ανακοινώσεις αποτελούν πρωτογενείς πηγές.

Παραδείγματα: Επιτομές έργων, Βιβλιογραφίες, Κατάλογοι συλλογών, Ευρετήρια, Εκπαιδευτικά εγχειρίδια, Άρθρο περιοδικού (όταν συνδυάζει πρωτογενή στοιχεία με δευτερογενή π.χ. αναφορές άλλων)

Τριτογενείς πηγές πληροφόρησης (tertiary sources) θεωρούνται τα δημοσιεύματα που βασίζονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές και έχουν δημιουργηθεί με στόχο να καλύψουν ειδικές ανάγκες ή απευθύνονται σε ειδικό κοινό. Αποτελούν μια περίληψη ή εισαγωγή σε ένα σύγχρονο ερευνητικό πρόβλημα, συνοψίζουν ή συμπυκνώνουν τις πληροφορίες από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές και παρέχουν μια λίστα με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές για όποιον θέλει να εμβαθύνει περισσότερο στο ερευνητικό του αντικείμενο.

Πιο αναλυτικά, σε αυτή την κατηγορία των πηγών συγκαταλέγονται:

- **Γενικές εγκυκλοπαίδειες:** καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος από θέματα χωρίς όμως να εμβαθύνουν σε κανένα. Είναι χρήσιμες σε γενική ανασκόπηση ενός θέματος και αποτελούν μια καλή τριτογενή πηγή για την έναρξη της έρευνας.
- **Ειδικές εγκυκλοπαίδειες:** καλύπτουν ειδικά θέματα ή ειδικά επιστημονικά πεδία. Συνήθως παρέχουν περισσότερες πληροφορίες πάνω σε ένα θέμα σε σχέση με μια γενική εγκυκλοπαίδεια και τα λήμματα περιέχουν βιβλιογραφία και ίσως να έχουν γραφτεί από ερευνητές.
- **Βιογραφίες:** αποτελούν σημαντική πηγή τριτογενούς πληροφόρησης αναφορικά με τη ζωή κάποιου.
- **Θεματικά λεξικά:** αποτελούν σημαντική πηγή τριτογενούς πληροφόρησης γιατί παρέχουν ερμηνεία τεχνικών όρων που απευθύνονται σε μια συγκεκριμένη θεματική ενότητα, κατηγορία ή συγγραφέα.
- **Αλμανάκ:** παρέχουν εύκολη πρόσβαση σε μεγάλο όγκο πραγματικών και στατιστικών πληροφοριών σε μια πιο συνοπτική μορφή σε σχέση με μια εγκυκλοπαίδεια. Τα περισσότερα αλμανάκ ανανεώνονται μια φορά το χρόνο έτσι ώστε να παρέχουν την πιο πρόσφατη πληροφορία.

- **Εγχειρίδια:** αποτελούν βασική πηγή πληροφόρησης που είναι σημαντική για ένα φοιτητή ή ερευνητή. Ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο, η πληροφόρηση αυτή μπορεί να αποτελείται από στατιστικές, γεγονότα ή διαδικασίες.

Παραδείγματα: Εγκυκλοπαίδειες, Διασκευές έργων, Ανασκοπήσεις

Προσοχή! Για όλες αυτές τις πηγές υπάρχουν πάντα και οι εξαιρέσεις. Πολλές φορές, πρωτογενείς πηγές μπορεί να είναι και δευτερογενείς ή τριτογενείς. Αντίστοιχα, πολλές δευτερογενείς μπορεί να είναι και τριτογενείς ή πρωτογενείς κ.ο.κ.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά όλες οι ιδιαιτερότητες και οι πιθανές περιπτώσεις πηγών και που αυτές συγκαταλέγονται.

	Πρωτογενής πηγή	Δευτερογενής πηγή	Τριτογενής πηγή
Βιβλία	√	√	√
Ημερολόγια	√		
Αυτοβιογραφίες & απομνημονεύματα	√		
Κυβερνητικά έγγραφα	√		
Φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, ταινίες, ντοκιμαντέρ, ηχογραφήσεις	√		
Αρχειακό υλικό και χειρόγραφα	√		
Έρευνες, ψηφοφορίες, στατιστικές	√		
Εκπαιδευτικά εγχειρίδια		√	√
Επιστημονικά περιοδικά	√	√	
Περιοδικά ποικίλης ύλης	√	√	
Άρθρα εφημερίδας	√	√	

Διαδίκτυο	√	√	
Γενικές εγκυκλοπαίδειες		√	√
Ειδικές εγκυκλοπαίδειες		√	√
Αλμανάκ		√	√
Βιογραφίες		√	
Θεματικά λεξικά		√	√
Εγχειρίδια, οδηγοί			√
Βιβλιογραφίες, ευρετήρια		√	√

Βιβλιογραφία

Μπώκος, Γ. (2001). *Εισαγωγή στην Επιστήμη της Πληροφόρησης*, Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Burkhardt, J., MacDonald, M., Rathmacher, A., (2003). *Teaching information literacy: 35 practical standards-based exercises for college students*. Chicago: American Library Association.

Penn Libraries. (2013). *Primary, secondary and tertiary sources*. Διαθέσιμο στο: http://gethelp.library.upenn.edu/PORT/sources/primary_secondary_tertiary.html Ημερομηνία πρόσβασης: 31/01/2014.

University of Maryland: University Libraries. (2014). *Primary, Secondary and Tertiary Sources*. Διαθέσιμο στο: <http://www.lib.umd.edu/tl/guides/primary-sources> Ημερομηνία πρόσβασης: 31/01/2014.